

[kop]

Het kleine broertje van de complottheorie

[subkop]

Werksessie 2 | Desinformatie: hoe hiermee om te gaan?

[intro]

In het kader van de Vaccinatiealliantie is in 2018 gestart met de denktank desinformatie, een denktank die zich erop richt wetenschappelijk bewezen informatie op internet voor ouders beter vindbaar te maken. Met de start van de COVID-19-vaccinatie blijkt het ook van belang om een weerwoord op misleidende informatie te geven. Maar wat is nu het verschil tussen desinformatie en misinformatie? Hoe kun je de verschillen identificeren en hoe ga je nu het beste met mensen in gesprek? [REDACTED] van de denktank gaat met gasten en met deelnemers in gesprek.

"Het doel van vandaag is: interactie!", gaat [REDACTED] monter van start. Maar eerst even een korte opfriscursus. Waar hebben we het vandaag eigenlijk over? Met heldere slides wordt het verschil tussen misinformatie en desinformatie uitgelegd. "Als we het hebben over desinformatie, dan hebben we het over aantoonbaar onjuiste of misleidende informatie die wordt verspreid voor bijvoorbeeld economisch gewin of om de samenleving te ontwrichten. Met de nadruk dat die informatie opzettelijk wordt verstuurd. De verspreider weet dat de informatie fout is. Bij misinformatie is er iets anders aan de hand, dan wordt er foutieve informatie onopzettelijk verspreid, vaak in combinatie met juiste informatie."

En wat doet de denktank dan nu precies? [REDACTED] legt uit: "Naar aanleiding van de kamerbrief 'Verder met Vaccineren' eind 2018 zijn we deze denktank gestart, als onderdeel van de Vaccinatiealliantie, en we bestaan uit onafhankelijke experts om actief weerwoord te bieden aan misvattingen over vaccinaties." In deze denktank zitten zo'n 35 man, met diverse achtergronden: communicatie-experts, onderzoekers, zorgverleners en beleidsmakers, maar ook vertegenwoordigers van Google & Facebook en andere sociale media. Dit alles met het doel om mis- en desinformatie tegen te gaan.

CLUSTERS EN VEEL BRONNEN

Op welke manier je communiceert is van groot belang. Aan het woord is [REDACTED] bij VWS: "Onze aanpak gaat vooral om mensen een éígen keuze te laten maken op basis van de juiste informatie. We hebben gemerkt dat het goed werkt om onderwerpen die vragen oproepen samen te brengen. Zo hebben we bijvoorbeeld op Rijksoverheid.nl informatie over DNA of over vruchtbaarheid en zwangerschap geclusterd."

De informatiepagina is drie weken geleden live gegaan. "Deze pagina hebben we meteen laten onderzoeken", zo gaat de adviseur verder. "De informatie wordt erg goed gewaardeerd: vooral bij de twijfelaars en de pro- vaccinatiegroep. De informatie helpt de burgers bij overweging tot vaccinatie. Dat is erg belangrijk om je te realiseren. We maken verdiepende pagina's met veel verschillende bronnen: we merkten dat de bezoekers van de site dat fijn vinden. Het plan is nu om een hele lijst aan verdiepende onderwerpen samen te gaan aanpakken."

SAMEN OPTREKKEN

Aan het woord is nu [REDACTED] van het RIVM: "We zien vanuit het RIVM veel voorbijkomen dat onjuist is: bij COVID is het vaak misinformatie die aan de desinformatie kant zit. Bij misinformatie kom je al ver door er goede informatie tegenover te zetten. Maar bij desinformatie is het een stuk moeilijker, want het is toch een beetje het kleine broertje van de complottheorie. Onze focus ligt daardoor niet op mensen die actief desinformatie verspreiden, maar vooral op de mensen die eraan worden blootgesteld. Bijvoorbeeld begin mei vorig jaar: ouders in de regio Arnhem kregen een brief in de bus van het RIVM waarin stond dat we zouden aankondigen dat kinderen verplicht op school werden gevaccineerd. Dat je, als je je kinderen naar school zou sturen, daarmee automatisch instemde. Dat hebben we als RIVM dan bij de ouders moeten bijsturen met correcte informatie. Het gesprek met mensen aangaan is iets waarbij je je goed moet voorbereiden. We hebben op onze website een onderdeel gemaakt waarin we ons

focussen op gesprekstips bij vaccinatieconsulten."

Uit de chat van deze gespreksronde komt ook input. [REDACTED] van de Inspectie voor de Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ) geeft aan dat voor het aanpakken van desinformatie de denktank een goede bron voor signalen is, en dat een melding maken via de IGJ-website ook erg belangrijk is. De GGD GHOR heeft ook gezien dat het doorgeven van signalen naar de denktank helpt. [REDACTED] vult aan dat het goed kan zijn om je te focussen op de verspreider van de desinformatie, en niet alleen op de ontvangers daarvan: "Ik heb contact met superkritische mensen en soms kun je daar een verschil in maken. Onlangs heb ik iemand met erg veel volgers kunnen uitleggen dat een mRNA-vaccin niet zomaar je DNA kan veranderen. Dan heb je meer effect dan dat je steeds zijn publiek moet beïnvloeden." De RIVM [REDACTED] voegt hieraan toe dat ze niet bedoelt dat je nooit een zender zou moeten aanspreken of daarmee in gesprek zou moeten gaan. "Je moet juist het gesprek aangaan", zegt ze, en vult daarbij aan dat het goed is om op persoonlijke titel te reageren. "En het is een beetje cliché, maar we moeten dit echt allemaal samen doen. Samen optrekken."

BEZORGDE VRAGENSTELLERS EN DESINFORMATIEVERSPREIDERS

Lareb ontvangt veel vragen over bijwerkingen. Aan het woord is een wetenschappelijk medewerker van Lareb: "En niet alleen over bijwerkingen, we ontvangen ook veel vragen over meldingen van overlijden na vaccinatie. Ook over die cijfers zijn we erg transparant. Ondanks dat veel mensen deze transparantie waarderen, horen we ook veel kritische geluiden. Op social media zijn de bezorgde mensen overigens meestal degenen die ons direct aanspreken. Die kunnen we dan ook meteen van informatie voorzien. De desinformatieverspreiders noemen ons alleen zijdelings. Het aantal vragen neemt toe via social media. We hebben erg veel informatie over bijwerkingen, maar sinds dit jaar ook over vermeende bijwerkingen. Toch blijven er veel vragen over die laatste categorie."

Een ambassadeur heeft tijdens de HPV-campagne te maken gehad met mensen die online vragen stellen of hun mening delen: "Onze campagne is geheel online, en we zien een onderscheid in groepen. Zo heb je mensen die twijfelen en vragen stellen onder onze uitingen, maar je hebt ook een groep die probeert desinformatie te verspreiden. We hebben nogal geworsteld om hier goed mee om te gaan. Je wil rekening houden met de vrijheid van meningsuiting, maar je wil ook niet de twijfelende ouder laten onder-sneeuwen door alles wat er maar geschreven wordt. Als we zien dat er geen echt gesprek meer is, dan verbergen we wel eens de reacties van iemand die maar doorhamert op desinformatie. Dat vinden we een erg heftige stap, maar we zien dan dat na verbergen, de discussie bijna meteen een andere kant opgaat."

VERBERGEN EN BLOKKEN KAN

Ja, hoe zit dat eigenlijk met het verbergen van reacties en het blokkeren van mensen [REDACTED]: "In onze strategie vind ik het belangrijk om goede info weer te geven, en dus op een pagina met onjuiste informatie zetten we tenminste (links naar) de goede informatie of tegenberichten ernaast. We labelen content, we hebben externe factcheckers en zo kunnen we berichten labelen als onwaar. En als iets schade zou kunnen berokkenen aan de volksgezondheid: dan halen we het hele bericht weg van het platform. Als laatste, om even terug te komen op wat de vorige spreekster zei: blokkeren is heftig, maar alleen verbergen kan echt prima. De volgers van degene die verborgen is kunnen de berichten wel nog steeds zien, het beïnvloedt alleen niet meer de rest van de mensen die meekijken. Tip: stel zelf ook paginaregels in: wat je wel en niet tolereert op je eigen pagina."

SAMEN OPTREKKEN: DUIDELIJK ZIJN EN HET GESPREK AANGAAN

De belangrijkste boodschap blijft: neem vragen en twijfels serieus, ga respectvol het gesprek aan en geef duidelijke, onderbouwde informatie. Sluit aan bij bestaande structuren (bijvoorbeeld met nieuwe ouders bij de eerste vaccinatie). Uiteindelijk is de slotconclusie die halverwege het gesprek al werd aangehaald: we moeten het samen doen. We krijgen allemaal met dezelfde vragen en problemen te maken, maar we werken toch allemaal net op een ander gebied of in een andere regio. Het is van levensbelang om elkaar te informeren en

derhalve kun je altijd contact opnemen met de denktank of de Vaccinatiealliantie als je iets in je vakgebied signaleert.